

УДК 349.22:35.08

Р.А. ОНАЙКО, Апеляційний суд Сумської області

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАХИЩЕНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Ключові слова: захищеність, працівники, органи прокуратури, члени сімей

На шляху становлення та розвитку України важливою подією стало прийняття Основного Закону – Конституції України, яка визнає людину найвищою соціальною цінністю, а обов'язком держави – забезпечення її прав. За цих умов з'явилася потреба в утворенні дієвої системи соціального захисту для усіх громадян, в тому числі і такої суспільно значущої категорії як працівників органів прокуратури. Наявність ефективної соціально-правової захищеності прокурорів та членів їх сімей є передумовою для появи та закріплення на державній службі професійних, відповідальних і сумлінних громадян, які би сприяли своєю діяльністю підвищенню рівня правосвідомості суспільства, зміцненню правопорядку, утвердженню верховенства закону, неухильному додержанню прав та свобод. Дослідження сучасного стану соціальної захищеності працівників органів прокуратури та членів їх сімей на основі аналізу нормативно-правових актів дозволить зрозуміти, на якому етапі розвитку знаходиться дане питання взагалі, а також виявити недоліки та проблеми, які потрібно вирішити у найближчому майбутньому.

Даного питання у тому чи іншому аспекті в своїх працях торкалися різні вчені, серед яких варто зазначити таких: А.В. Акуліч, М.М. Бурбика, М.І. Іншин, М.В. Косюта, М.І. Мичко, С.М. Прилипко, М.К. Якимчук, І.С. Ярошенко та ін. Для розуміння сучасного

стану соціальної захищеності прокурорів та членів їх сімей важливо вирішити наступні завдання: дослідити та провести аналіз норм законодавства, що стосуються соціального захисту працівників органів прокуратури та членів їх сімей; з'ясувати недоліки й визначити проблеми соціальної захищеності працівників органів прокуратури і членів їх сімей в нинішніх умовах.

Насамперед, варто зауважити, що сьогодні відбуваються нові реформаційні процеси, у контексті яких зачіпається і зазнає змін питання соціальної захищеності працівників органів прокуратури, а також членів їх сімей. Слід акцентувати увагу на такій події як прийняття нового Закону України «Про державну службу» у листопаді 2011 року, який набирає чинності з 01.01.2014 року [1]. Порівняно з досі чинним Законом України «Про державну службу» [2], дія нового стосовно працівників органів прокуратури (в тому числі щодо регулювання питання соціального захисту) має певні обмеження. Так, у Законі України «Про державну службу», прийнятому у 1993 році, передбачено регулювання правового становища державних службовців, що працюють в апараті органів прокуратури саме цим Законом, якщо інше не передбачено законами України. У Законі України «Про державну службу», прийнятому у 2011 році, а саме в ст.2 зазначено, що його дія не поширюється на працівників прокуратури, яким присвоюються класні чини. Отже, необхідно з'ясувати, які саме класні чини присвоюють працівникам органів прокуратури, щоб розуміти чітко, на якого не поширюється дія нового Закону України «Про державну службу» в аспекті соціальної захищеності. Відповідь на це питання можна знайти у Положенні про класні чини працівників органів прокуратури [3]. У п.2 цього Положення зазначено, що працівникам органів прокуратури встановлюється таких 10 класних чинів: державний радник юстиції України; державний радник юстиції 1 класу; державний радник юстиції 2

класу; державний радник юстиції 3 класу; старший радник юстиції; радник юстиції; молодший радник юстиції; юрист 1 класу; юрист 2 класу; юрист 3 класу. Тим не менш, дія нового Закону України «Про державну службу» поширюється на тих працівників органів прокуратури, яким не присвоюються класні чини. У ст.48 підкреслюється, що державному службовцю, який потребує поліпшення житлових умов, може надаватися службове житло в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Детальніше дане питання регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про надання державним службовцям службового житла, а також компенсації витрат на проживання та інших витрат у зв'язку з тимчасовим переведенням на іншу посаду державної служби до іншого населеного пункту» [4]. Однак, у п.11 даної Постанови передбачено певне обмеження. Так, службове жиле приміщення не надається у разі, коли державний службовець або члени його сім'ї мають у власності житло в населеному пункті, де знаходиться місце роботи.

Згідно з ч.2 ст.48 нового Закону України «Про державну службу» передбачено, що державний службовець та члени його сім'ї, які проживають разом з ним, користуються в установленому порядку медичним обслуговуванням у державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Такий порядок медичного обслуговування зберігається за державним службовцем та членами його сім'ї після виходу державного службовця на пенсію. Проте, недоліком є сьогодні відсутність конкретного нормативно-правового документа, який би урегулював порядок медичного обслуговування державного службовця та членів сім'ї. Прогалиною є і те, що в самій ч.2 ст.48 нового Закону України «Про державну службу» немає банкетної норми на такий документ, як це є у ч. 1 цієї ж статті.

Щодо питання пенсійного забезпечення, то норми ст.37 старого і норми ст.49 нового Закону України «Про державну службу» принципово не відрізняються. Все ж, потрібно наго-

лосити на тому, що перевагою нового Закону України є те, що деталізована проблема дня, з якого присуджується виплата пенсії (окремо за віком, за інвалідністю, за втратою годувальника. Так, у ч.12 ст.49 нового Закону України «Про державну службу» підкреслено, що пенсія державному службовцю призначається з дня звернення за пенсією, крім випадків, коли пенсія призначається з більш раннього строку, а саме: 1) пенсія за віком – з дня, що настає за днем досягнення віку, встановленого частиною першою цієї статті, якщо звернення про призначення такого виду пенсії надійшло не пізніше трьох місяців з дня досягнення особою зазначеного віку; 2) пенсія по інвалідності – з дня встановлення інвалідності, якщо звернення про призначення такого виду пенсії надійшло не пізніше трьох місяців з дня встановлення інвалідності, але не раніше дня звільнення державного службовця; 3) пенсія у зв'язку з втратою годувальника – з дня, що настає за днем смерті годувальника, якщо звернення про призначення такого виду пенсії надійшло не пізніше 12 місяців з дня смерті годувальника.

Як зазначено у ст.49 Закону України «Про прокуратуру», заробітна плата прокурорів і слідчих прокуратури складається із посадових окладів, надбавок за класні чини, вислугу років і має забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання службових обов'язків, а так само закріплення кваліфікованих кадрів. Надбавки за вислугу років встановлюються також іншим працівникам прокуратури (спеціалістам, службовцям, робітникам). Розміри посадових окладів, надбавок за класні чини та вислугу років затверджуються Кабінетом Міністрів України. Отож, дане питання на сьогодні регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників органів прокуратури», яка визначає розміри посадових окладів працівників органів прокуратури [5]. Тому, щоб знати про сучасний стан розміру місячного посадового окладу працівників органів прокуратури, потрібно заглянути у схеми

положення цієї Постанови. Згідно з нормами даної Постанови окремо виділено розміри посадових окладів для: 1) працівників Генеральної прокуратури України; 2) працівників прокуратур Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя і прирівняних до них прокуратур; 3) працівників прокуратур міст з районним поділом; 4) працівників прокуратур міст (крім міст Києва та Севастополя та міст з районним поділом); 5) працівників районних, міжрайонних, районних у містах з районним поділом та інших прирівняних до них прокуратур. Якщо проаналізувати розміри місячних посадових окладів, то дійдемо висновків, що в залежності від належності прокурора до однієї із п'яти категорій, вони коливаються між 1576–3351 грн.

Говорячи про соціальну захищеність працівників органів прокуратури, варто, зокрема, звернути увагу на те, що у Законі України «Про прокуратуру» передбачено ряд пільг та привілеїв. Зазначимо їх перелік, це: 1) право безкоштовно користуватися за службовими посвідченнями на території України всіма видами транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі); 2) під час службового відрядження користуватися правом бронювання місць у готелях і на всіх видах транспорту, а також позачергового придбання проїзних документів; 3) право забезпечення жилою площею місцевими органами влади у першочерговому порядку; 4) 50-відсоткова знижка плати за займане ними та членами їх сімей житло, комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична та теплова енергія) і користування квартирним телефоном в межах норм, встановлених законодавством; 5) у разі призначення на роботу в іншу місцевість, протягом шести місяців забезпечуються виконавчими комітетами місцевих Рад благоустроєм жилим приміщенням у позачерговому порядку; 6) право купівлі жилих приміщень із знижкою 50 % його вартості; 7) з 25-річним стажем у випадку досягнення пенсійного віку чи настання інвалідності під час роботи, в разі

переїзду в одну з місцевостей, де вони працювали чи проживали забезпечуються виконавчими комітетами місцевих Рад благоустроєм жилим приміщенням в першочерговому порядку. Варто зауважити і те, що у ст.50 передбачено, що життя і здоров'я працівників органів прокуратури підлягають обов'язковому державному страхуванню за рахунок коштів відповідних бюджетів на суму десятирічного грошового утримання за останньою посадою. До 02.03.2010 р. дане питання регулювалося Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов державного обов'язкового особистого страхування працівників прокуратури» [6], однак зараз дане питання врегульовується Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов виплати компенсації у разі каліцтва чи інвалідності працівника прокуратури або одноразової допомоги у разі його загибелі» [7]. У п.2 останньої постанови зазначено, що до працівників прокуратури, що мають право на отримання компенсації у разі каліцтва чи інвалідності у зв'язку з виконанням службових обов'язків (далі – компенсація), належать Генеральний прокурор України та його заступники, підпорядковані прокурори та їх заступники, старші помічники і помічники прокурора, начальники управлінь і відділів, їх заступники, старші прокурори і прокурори управлінь і відділів, старші прокурори-криміналісти, прокурори-криміналісти, старші слідчі та слідчі в особливо важливих справах, старші слідчі та слідчі, особи з їх числа, які звільнені із служби в органах прокуратури, якщо таке звільнення пов'язане з настанням каліцтва чи інвалідності у зв'язку з виконанням службових обов'язків. У п.3 цієї ж постанови встановлено, що у разі настання інвалідності працівникові прокуратури виплачується компенсація у таких розмірах: п'ятирічного грошового утримання – інвалідам I групи; трирічного грошового утримання – інвалідам II групи; річного грошового утримання – інвалідам III групи. У разі каліцтва

без настання інвалідності працівникові прокуратури повинна виплачуватися компенсація залежно від ступеня втрати працездатності у відсотках суми річного грошового утримання. Стосовно визначення ступеня втрати працездатності, то дане питання регулюється Порядком та Критеріями встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків, що затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України [8]. Взагалі, як передбачено у п.3 Порядку та умов виплати компенсації у разі каліцтва чи інвалідності працівника прокуратури або одноразової допомоги у разі його загибелі, компенсація виплачується з розрахунку грошового утримання за посадою, яку займав працівник прокуратури на час настання каліцтва чи інвалідності, що складається з посадового окладу та надбавки за класний чин. Щодо самого порядку визначення інвалідності, то дане питання регулюється Інструкцією про встановлення груп інвалідності, що затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України [9].

Зі статей Закону України «Про прокуратуру» стосовно соціального захисту членів сім'ї прокурора у нинішніх умовах впливає наступне. Стосовно дітей працівників органів прокуратури, то вони мають право на першочергове влаштування дітей у дошкільні заклади і встановлення квартирної телефону. У разі загибелі працівника прокуратури у зв'язку з виконанням службових обов'язків, вони мають право на отримання одноразової допомоги. До пенсії за вислугу років встановлюються надбавки на утримання непрацездатних членів сім'ї та на догляд за самотнім пенсіонером у розмірах і за умов, передбачених законами України. За пенсіонерами і членами їхніх сімей зберігаються пільги і гарантії соціального захисту, передбачені Законом та іншими законами. Члени їхніх сімей, що проживають разом із працівниками органів

прокуратури, мають також право на медичне обслуговування у тих медичних закладах, в яких вони перебували на обліку до виходу на пенсію працівника прокуратури. Також членам сімей прокурора або слідчого (батькам, дружині, чоловіку, дітям, які не досягли 18 років або старшим цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення ними 18 років, а тим, які навчаються, – до закінчення навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23-річного віку), які були на його утриманні на момент смерті, призначається пенсія на випадок втрати годувальника, за наявності у нього стажу роботи в органах прокуратури не менше 10 років, у розмірі 60 % від середньомісячного (чинного) заробітку на одного члена сім'ї, 80 % – на двох і більше членів сім'ї. Збитки, заподіяні знищенням або пошкодженням майна членам сімей прокурорів і близьким родичам у зв'язку з виконанням працівником прокуратури службових обов'язків, відшкодовуються державою в повному розмірі за рахунок державного бюджету.

Тобто, можна зробити висновок, що сучасному стану соціальної захищеності прокурорів та їх сімей приділяється значна увага. Однак, незважаючи на позитивну тенденцію підвищення рівня соціальної захищеності працівників прокуратури та членів їх сімей, усе ж наявні деякі проблеми. Так, на нашу думку, в сучасному стані соціальної захищеності прокурорів та членів їх сімей існують такі недоліки: 1) відсутня систематизація норм, які врегульовують питання соціального забезпечення працівників прокуратури і членів їхніх сімей (їм характерна не єдність і структурованість, а хаотичність і окремість); 2) відсутність окремого Закону України «Про соціальний захист працівників органів прокуратури та членів їх сімей», де б детально регулювалися питання соціального забезпечення працівників органів прокуратури і членів їх сімей, державного обов'язкового особистого страхування прокурорів, пенсійного забезпечення прокурорів, порядок користу-

вання правом безоплатного медичного обслуговування тощо; 3) рівень місячних посадових окладів, згідно вищенаведених даних, є низьким. Навіть порівнюючи із заробітком суддів у нашій країні, прокурорам встановлена у тричі менша зарплата. Загалом, що стосується співвідношення зарплат суддів і прокурорів, то в 35 % країн вони приблизно на одному рівні, в 30 % країн різниця на користь суддів не перевищує п'ятої частини виплат, а в 14 % країн зарплата прокурорів виявляється вищою, ніж у суддів – це, наприклад, Австрія та Словенія. Значна різниця в доходах спостерігається в 14 % країн, де судді отримують наполовину більше, ніж співробітники прокуратури. Для прикладу у Кіпрі та Нідерландах зарплата суддів коливається між 45–50 тис. євро [10]. У нас же прокурори не заробляють в середньому і 5 тис. євро в рік. Виходячи з цього, на нашу думку, досі є невирішеною у повній мірі проблема достатньої заробітної плати. Щодо незалежного виконання службових обов'язків, то низька заробітна плата ставить під загрозу неупередженість прокурора у його професійній діяльності.

Отож, сучасному стану соціальної захищеності прокурорів та членів їх сімей властива позитивна тенденція до поступового підвищення рівня життя. Ряд заходів соціального захисту, що визначені у нормативно-правових актах, відображають ставлення держави та повагу до такого важливого роду професійної діяльності, який здійснюють органи прокуратури. Тим не менш, у сучасному стані є і недоліки та проблеми, які необхідно подолати з метою підвищення добробуту представників правоохоронної діяльності та суспільства загалом. Тому це питання складне і потребує глибшого дослідження та пошуку шляхів удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державну службу» : від 17.11.2011 р., № 4050–VI // ВВР України. – 2012. – № 26. – Ст. 273.
2. Закон України «Про державну службу» : від 16.12.1993 р., № 3723–XII // ВВР України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
3. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про класні чини працівників органів прокуратури України» : від 06.11.1991 р., № 1795–XII // ВВР України. – 1992. – № 4. – Ст. 14.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання державним службовцям службового житла, а також компенсації витрат на проживання та інших витрат у зв'язку з тимчасовим переведенням на іншу посаду державної служби до іншого населеного пункту» : від 18.07.2012 р., № 681 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 57. – Ст. 2287.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників органів прокуратури» : від 31.05.2012 р., № 505 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 44. – Ст. 1697.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов державного обов'язкового особистого страхування працівників прокуратури» : від 19.08.1992 р., № 486 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/486-92-%D0%BF>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов виплати компенсації у разі каліцтва чи інвалідності працівника прокуратури або одноразової допомоги у разі його загибелі» : від 24.02.2010 р., № 174 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 13. – Ст. 623.
8. Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку та Критеріїв встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків» : від 05.06.2012 р., № 420 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 71. – Ст. 2887.
9. Наказ МОЗ України «Про затвердження Інструкції про встановлення груп інваліднос-

ті» : від 05.09.2011 р., № 561 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – Ст. 3319.

10. Дослідники підраховали, скільки заробляють судді й прокурори різних країн [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/13238-doslidniki_pidrahuvali_skilki_otrimuyut_suddi_y_prokurori_ev.html.

Онайко Р. А. Сучасний стан захищеності працівників органів прокуратури та членів їх сімей / Р. А. Онайко // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 739–744 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13orahic.pdf>

Досліджено сучасний стан захищеності працівників органів прокуратури та членів їх сімей, отже наявність ефективної соціально-правової захищеності прокурорів та членів їх сімей є передумовою для появи та закріплення на державній службі професійних, відповідальних і сумлінних громадян, які б сприяли своєю діяльністю підвищенню рівня правосвідомості суспільства, зміцненню правопорядку, утвердженню верховенства закону, неухильному додержанню прав та свобод.

Онайко Р.А. Современное состояние защищенности работников органов прокуратуры и членов их семей

Исследовано современное состояние защищенности работников органов прокуратуры и членов их семей, так как наличие эффективной социально-правовой защищенности органов прокуратуры и членов их семей является предпосылкой для появления и закрепления на государственной службе профессиональных, ответственных и добросовестных граждан, которые бы способствовали своей деятельностью повышению уровня правосознания общества, укреплению правопорядка, утверждению верховенства закона, соблюдению прав и свобод.

Onayko R.A. Modern State of Security of Workers of Organs of Office of Public Prosecutor and Members of Their Families

The modern state security prosecutors and their families was researched, so the presence of effective social and legal protection of prosecutors and their families is a precondition for the emergence and consolidation of the civil service professional, responsible and honest citizens who have contributed their activities raise public legal awareness, strengthening the rule of law, the rule of law, strict observance of the rights and liberties.